

Cmentarzyska w Pruszczu Gdańskim

Na terenie Pruszcza Gdańskiego zadokumentowano dotąd siedem cmentarzysk (nr 1, 2, 4, 5, 6, 7 i 10), datowanych od epoki brązu po nowożytność (tab. 1). Jednak **największe** z nich (nr 5, 7, 10) **związane są z ludnością kultury oksywskiej** (II w. p.n.e. – początek I w. n.e.) **i wielbarskiej** (I–IV/V w. n.e.). Co więcej, są to jedne z największych cmentarzysk odkrytych dotąd na Pomorzu. Inne duże cmentarzysko znaleziono w Gdańsku, przy kościele św. Mikołaja, datowane jest ono od wczesnego średniowiecza do 1813 roku, a zarejestrowano na nim setki grobów i ossuaria z tysiącami fragmentów kości. W Pruszczu Gdańskim na obszarze trzech stanowisk odkryto dotąd najwięcej grobów.

- Na cmentarzysku 5 (PG 5) przy ul. Wita Stwosza zarejestrowano 66 grobów.
- Na cmentarzysku 7 (PG 7) przy ul. Chełmońskiego odkryto ponad 700 grobów.
- Na cmentarzysku 10 (PG 10) przy ul. Komunalnej opisano 558 grobów.

Cmentarze te były birytualne, mieszczą zatem zarówno groby ciałopalne, jak i inhumacyjne (szkieletowe) (ryc. 1–5). Na badanych stanowiskach najstarszy zwyczaj chowania zmarłych polegał na paleniu ciała po śmierci. Najwięcej takich przypadków zostało zarejestrowanych na dwóch stanowiskach: PG 7 i PG 10. Szczątki zmarłych, tuż po spaleniu, były składane do popielnic lub bezpośrednio do jamy grobowej. Natomiast zwyczaj składania w grobie ciała zmarłego (inhumacja) pojawił się nieco później i stopniowo wypierał obyczaj palenia zwłok. Warto dodać, że zmarłych składano w ziemi już w neolicie, jednak w kolejnych okresach rytuał ten ulegał zmianom.

Na wyżej wymienionych stanowiskach badania wykopaliskowe prowadził mgr Mirosław Pietrzak z Muzeum Archeologicznego w Gdańsku (kierownik badań archeologicznych, ryc. 6) przy udziale m.in. Janusza Podgórskiego i Doroty Rudnickiej. Następnie do zespołu archeologów dołączyła mgr Małgorzata Tuszyńska (obecnie kierownik Działu Okresu Wpływów Rzymskich MAG, ryc. 7) oraz mgr Ewa Adamska-Grzymała (adiunkt MAG). Badania antropologiczne były prowadzone przez prof. dr hab. Judytę Julię Gładkowską-Rzeczycką (ryc. 8) oraz dra Franciszka Rożnowskiego (ryc. 9). Prezentowane na wystawie ustalenia zostały oparte na opublikowanych opracowaniach antropologicznych wyżej wymienionych badaczy, przy czym dodatkowe analizy zostały wykonane przez dr Aleksandrę Pudło z Muzeum Archeologicznego w Gdańsku i dra Roberta Dąbrowskiego z Muzeum Miejskiego w Nowej Soli.

Warto przypomnieć, że **szkielety** odkrywane podczas badań archeologicznych **są badane przez antropologa**. Opisy i pomiary poszczególnych szkieletów są podstawą do scharakteryzowania wybranych cech biologicznych badanych osobników. Do tych cech zaliczamy: płeć i wiek zmarłego, charakter budowy czaszki i całego szkieletu, wysokość ciała, liczbę i natężenie zmian na kościach pojawiających się w odpowiedzi na niekorzystne i trudne warunki życia, liczbę i stopień zmian chorobowych, urazy. Dane te są podstawą do dalszych analiz oraz rekonstrukcji różnych zjawisk, a także procesów zachodzących w dawnych populacjach. Dotyczy to zarówno procesów biologicznych, jak i ekonomicznych, kulturowych, a nawet politycznych. Dlatego dzięki badaniom archeologicznym i antropologicznym możemy cofnąć się w czasie i przyjrzeć się dawnym mieszkańcom Pruszcza Gdańskiego.

Tab. 1. Lista cmentarzysk odkrytych w Pruszczu Gdańskim

NUMER CMENTARZYSKA	OBCENE POŁOŻENIE	DATOWANIE	KULTURA	ODKRYCIA LUB SEZONY BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH	OGÓLNA LICZBA GROBÓW	LICZBA GROBÓW CIAŁOPALNYCH	LICZBA GROBÓW INHUMACYJNYCH
1	ul. Chopina (w pobliżu poczty)	wczesna epoka żelaza (Hallstatt D – 620–550/530 p.n.e.)	pomorska	1882, 1898, 1939 – odkrycia przypadkowe	dokładna liczba nieznana	?	?
2	teren byłej fabryki cementu, między ulicami: Sikorskiego, Łukasiewicza i Nowowiejskiego	wczesna epoka żelaza; młodszy okres przedrzymski i okres wpływów rzymskich; wczesne średniowiecze	oksywska, wielbarska	1910–1911 – liczne odkrycia, 1939 – badania powierzchniowe Muzeum Prowincjonalnego w Gdańsku	dokładna liczba nieznana	?	?
4	teren cukrowni przy ul. Chopina	wczesna epoka brązu (1700–1500 p.n.e.); młodszy okres przedrzymski i okres wpływów rzymskich (I w. p.n.e. – II/III w. n.e.)	oksywska, wielbarska	1910 – odkrycia przypadkowe, 1925 i 1935 – badania wykopaliskowe prowadzone przez Wolfganga La Baume i W. Kutschkowskiego	dokładna liczba nieznana (ok. 80)	?	?
5	ul. Wita Stwosza	okres wpływów rzymskich i wędrówek ludów (III–IV/V w. n.e.)	wielbarska	1926 – odkrycia przypadkowe, 1973 – badania powierzchniowe Janusza Podgórskiego (MAG), 1979 – odkrycia przypadkowe Henryka Kleinzellera, 1993, 1995–1996 i 2006–2009 – badania archeologiczne MAG	66	3	62
6	teren między ul. Zastawną i ul. Grunwaldzką	okres wpływów rzymskich (I–IV w. n.e.)	wielbarska	1889 – odkrycia przypadkowe, 1929, 1941 – badania ratownicze Muzeum Prowincjonalnego w Gdańsku, 1988–1990, 2003, 2008 – badania ratownicze MAG	21	5	16
7	teren między ul. A. Mickiewicza i ul. J. Matejki, okolice Szkoły Podstawowej nr 3	wczesna epoka żelaza (Hallstatt C – 800/750–650/600 p.n.e.); młodszy okres przedrzymski i okres wpływów rzymskich (II w. p.n.e. – IV w. n.e.)	pomorska, oksywiska, wielbarska	1936 – odkrycia przypadkowe, 1939 – badania wykopaliskowe prowadzone przez Reinharda Schindlera (odkryto ok. 250 grobów), 1968 – badania ratownicze MAG, 1984–1985, 1989–1990, 1997, 2001, 2003, 2009 – badania archeologiczne MAG	ponad 700	285	150
10	ul. Komunalna, na skraju dużej żwirowni	neolit, wczesna epoka brązu; młodszy okres przedrzymski i okres wpływów rzymskich (II w. p.n.e. – III w. n.e.); wczesne średniowiecze	oksywska, wielbarska	1967 – odkrycia przypadkowe, 1967–1973, 1975 – badania archeologiczne MAG	558	361	180

